

Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực ngành Kế toán - Kiểm toán trong bối cảnh Cách mạng Công nghiệp 4.0

Trần Thị Thanh Huyền*

*ThS. Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội

Received: 04/12/2023; Accepted: 05/12/2023; Published: 06/12/2023

Abstract: The Fourth Industrial Revolution are exerting a powerful impact on the economic life and rapidly spreading to many countries, including Vietnam. In this article, the author discusses the impact of the Fourth Industrial Revolution on human resources, the current situation of accounting and auditing human resources, and the direction to change the accounting and auditing training model in order to enhance the quality of human resources for the economy.

Keywords: Human resources, high quality, integration.

1. Mở đầu

Hiện nay, ngành Kế toán – Kiểm toán dù có nguồn cung cao, nhu cầu nhiều nhưng sinh viên ngành Kế toán – Kiểm toán khi tốt nghiệp ra trường vẫn thất nghiệp hoặc phải làm trái ngành nghề, nhân sự kế toán – kiểm toán của doanh nghiệp vẫn thiếu hụt. Trong bối cảnh Cách mạng Công nghệ 4.0, việc hoạt động đào tạo nhân lực kế toán – kiểm toán tại các cơ sở đào tạo chịu áp lực lớn từ việc xây dựng, cập nhật nội dung chương trình cho đến đào tạo kỹ năng cho sinh viên để đáp ứng yêu cầu của nền công nghiệp 4.0. Vì vậy, nghiên cứu này đã thu thập, xử lý, phân tích các thông tin từ đó chỉ ra thực trạng của hoạt động đào tạo nhân lực lĩnh vực kế toán và sự tác động của Cách mạng công nghiệp 4.0 (CMCN 4.0) đến hoạt động này. Trên cơ sở kết quả của nghiên cứu, tác giả đề xuất một số định hướng nhằm nâng cao chất lượng nguồn nhân lực ngành kế toán kiểm toán nói riêng và nguồn nhân lực cho nền kinh tế ở Việt Nam nói chung trong bối cảnh CMCN 4.0.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tác động của CMCN 4.0 đối với nguồn nhân lực ngành kế toán - kiểm toán

Theo Tổ chức Lao động quốc tế (ILO), Việt Nam là một trong những nước chịu ảnh hưởng nhiều nhất từ CMCN 4.0. Theo đó, những ngành sử dụng nhiều lao động phổ thông sẽ chịu tác động lớn, nguy cơ thất nghiệp cao do sự phát triển của công nghệ tự động và trí tuệ nhân tạo. Thậm chí kể cả những công việc đòi hỏi sự khéo léo cũng có thể bị thay thế trong tương lai. Trong lĩnh vực tài kế toán kiểm toán CMCN 4.0 đã giúp nâng cao nhiều lần năng suất làm việc của các kế toán, kiểm toán viên. Hiện nay, một doanh nghiệp lớn có thể có hàng chục kế toán thì trong tương lai

sẽ chỉ cần vài ba nhân viên kế toán. Trước đây, một kế toán dịch vụ chỉ có thể làm công việc kế toán cho khoảng 10 doanh nghiệp thì nay có thể làm dịch vụ cho cùng lúc vài chục đến cả trăm doanh nghiệp. Với ngành kiểm toán, hiện nay, một công ty kiểm toán làm dịch vụ cho 10 doanh nghiệp tại cùng một thời điểm thì trong tương lai có thể kiểm toán đồng thời cho 100 doanh nghiệp. Việc thay đổi về năng suất lao động giúp doanh nghiệp hay người làm dịch vụ kế toán, kiểm toán chỉ phải thuê ít lao động hơn mà vẫn tăng doanh số do phục vụ được nhiều khách hàng hơn. Tuy nhiên, việc thay đổi về năng suất lao động cũng sẽ khiến thị trường lao động về kế toán, kiểm toán cần ít nhân lực hơn hàng chục lần hiện nay. Như vậy, thị trường sẽ dư thừa một số lượng lớn nhân lực kế toán, kiểm toán. Thị trường các doanh nghiệp làm dịch vụ kế toán - kiểm toán hoặc phân tích tài chính cũng có sự đào thải, doanh nghiệp nào biết cách ứng dụng các công nghệ sẽ tăng chất lượng dịch vụ và giảm được chi phí nhân công, thu hút được nhiều khách hàng hơn. Ngược lại, những doanh nghiệp không tận dụng được cơ hội này có thể bị đào thải và biến mất khỏi thị trường (Nguyễn Thị Nga, 2018). Như vậy có thể thấy cuộc cách mạng công nghệ 4.0 tác động rất lớn không chỉ đến ngành kế toán – kiểm toán mà còn ảnh hưởng đến mọi lĩnh vực, tạo ra sự thay đổi căn bản, sâu sắc đến sự phát triển của nền kinh tế xã hội mà con người chưa thể dự đoán trước được. Đây cũng được coi là thách thức vô cùng to lớn đối với đơn vị đào tạo nói chung và đào tạo kế toán kiểm toán nói riêng trong việc tạo ra nguồn nhân lực có chất lượng cao đáp ứng nhu cầu của thời đại mới.

2.2. Thực trạng chất lượng đào tạo nguồn nhân lực kế toán - kiểm toán trong bối cảnh CMCN 4.0

Một trong các yếu tố nền tảng để phát triển nền kinh tế thì yếu tố điện, đường, trường, trạm luôn phải đi trước một bước nhưng thực tế cho thấy giáo dục đào tạo của Việt Nam luôn không theo kịp với nhu cầu của thị trường. Theo báo cáo “Tương lai của các chuyên gia tài chính”, ACCA đã chỉ ra 7 chỉ số thành công cần thiết cho mỗi nhân lực tài chính, kế toán bao gồm: i) Các năng lực chuyên môn và đạo đức (TEQ); ii) Kinh nghiệm (XQ); iii) Trí thông minh (IQ); iv) Tính sáng tạo (CQ); v) Kỹ thuật số (DQ); vi) Trí tuệ cảm xúc (EQ); vii) Tầm nhìn (VQ). Tuy nhiên, hiện nay nguồn nhân lực tài chính kế toán đáp ứng các yêu cầu này còn rất thiếu tại Việt Nam.

VACPA đã thực hiện khảo sát đánh giá ảnh hưởng của CMCN 4.0 đến lĩnh vực và đặc biệt là đối với các kế toán viên (KTV), doanh nghiệp kiểm toán (DNKiT) trong năm 2018. Kết quả cho thấy, các KTV và DNKiT mong muốn có mức độ thay đổi cụ thể với hai chuyên ngành kế toán và kiểm toán trong các trường đại học: Đào tạo chuyên ngành kế toán, kiểm toán theo hướng có các ứng dụng công nghệ thông tin: cần có sự thay đổi lớn với 52% ý kiến được khảo sát và 19% ý kiến yêu cầu nhà trường cần có sự thay đổi toàn diện chương trình đào tạo. Đào tạo chuyên sâu về công nghệ thông tin: có đến 13% các KTV và DNKiT cho rằng nhà trường cần đào tạo bài bản và sâu khối kiến thức này cho sinh viên ngành kế toán, kiểm toán để sinh viên có thể thích nghi với điều kiện và môi trường làm việc CMCN 4.0 khi ra trường. Theo báo cáo về mức độ sẵn sàng cho nền sản xuất trong tương lai do Diễn đàn Kinh tế thế giới mới công bố, Việt Nam thuộc nhóm các quốc gia chưa sẵn sàng cho cuộc CMCN 4.0, chỉ xếp thứ 70/100 về nguồn nhân lực và 81/100 về lao động có chuyên môn cao. (Nguyễn Hồng Minh, 2017).

2.3. Cơ hội và thách thức đối với đào tạo nhân lực kế toán, kiểm toán

CMCN 4.0 đã làm thay đổi tư duy, phương thức làm việc của công tác kế toán, cũng như yêu cầu về chất lượng nguồn nhân lực kế toán. Các hình thức đào tạo mới ra đời như: E-learning, mobile-learning, đào tạo từ xa... đã xuất hiện và từng bước khẳng định được vai trò của nó so với phương thức đào tạo truyền thống. Nhờ các ứng dụng công nghệ thông tin vào đào tạo giúp các sinh viên kế toán, kiểm toán có thể tiếp xúc nhiều hơn với giảng viên, với các học liệu điện tử như sách điện tử ebook, bài giảng điện tử, ngân hàng câu hỏi ôn tập và đánh giá kết quả quá trình tự học của sinh viên... do giảng viên xây dựng được tích hợp trên môi trường công nghệ, đáp ứng được các yêu cầu

đa dạng của người học mọi lúc, mọi nơi.

Tuy nhiên, đi cùng với cơ hội thì cũng có nhiều thách thức đặt ra đối với chất lượng nguồn nhân lực kế toán, kiểm toán ở Việt Nam. Thực tế cho thấy, hiện nay, tình trạng đào tạo tràn lan, rất nhiều cơ sở đào tạo mở thêm ngành kế toán, kiểm toán để thu hút người học, trong khi chất lượng đào tạo chưa đáp ứng được yêu cầu thực tiễn. Số lượng sinh viên ra trường có tỷ lệ thất nghiệp, làm không đúng chuyên ngành đào tạo cao, dù nhiều DN luôn có nhu cầu tuyển dụng vị trí kế toán, kiểm toán. Điều này đặt ra không ít thách thức cho các cơ sở giáo dục.

Mặt khác, CMCN 4.0 đòi hỏi nhân lực có trình độ cao, ứng dụng công nghệ cao khiến lực lượng lao động hoạt động trong lĩnh vực kế toán, kiểm toán đối mặt với thách thức dư thừa nguồn lao động kế toán trình độ thấp, người máy, trí thông minh nhân tạo sẽ thay thế người lao động, tăng tỷ lệ thất nghiệp. Đào tạo và phát triển nguồn nhân lực kế toán 4.0 yêu cầu các cơ sở đào tạo cần trang bị cho sinh viên các kỹ năng mà người máy, trí tuệ nhân tạo chưa thể đáp ứng được như kỹ năng giải quyết vấn đề, tư duy hệ thống, tư duy phản biện, khả năng sáng tạo, khả năng tự nghiên cứu, tự học...

Như vậy, CMCN 4.0 đã tạo ra nhiều cơ hội nhưng cũng đem đến các thách thức cho việc nâng cao chất lượng nguồn nhân lực kế toán-kiểm toán tại Việt Nam để có thể cung cấp nguồn nhân lực chất lượng cao đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của thị trường lao động.

2.4. Giải pháp nâng cao chất lượng nguồn nhân lực ngành kế toán kiểm toán

Trong những năm gần đây, CMCN 4.0 đòi hỏi các trường đại học, các cơ sở đào tạo về kế toán- kiểm toán cần phải có những thay đổi toàn diện để đáp ứng nhu cầu của doanh nghiệp cũng như thị trường lao động. Một số giải pháp được đề xuất cho các cơ sở đào tạo kế toán kiểm toán như sau:

Thứ nhất, đổi mới chương trình đào tạo: Đổi mới chương trình đào tạo theo hướng tiệm cận với chuẩn mực kế toán quốc tế ISA, IFRS. Bên cạnh việc cập nhật thường xuyên các kiến thức mới, các kỹ năng nghề nghiệp theo yêu cầu mới cũng cần phải được đưa vào chương trình đào tạo. Tăng cường giảng dạy ngoại ngữ và ngoại ngữ chuyên ngành để sinh viên có thể chuyển đổi sang bằng cấp quốc tế dễ dàng hơn, cũng cần phát triển nội dung đào tạo giúp sinh viên sau khi ra trường thích ứng kịp thời với đòi hỏi đại công nghệ số.

Thứ hai, cần có sự kết hợp với doanh nghiệp để hiểu rõ nhu cầu thực tiễn. Cách tốt nhất là các cơ

sở đào tạo nên liên kết với doanh nghiệp để hiểu rõ những gì doanh nghiệp đang cần, sẽ cần từ đó hướng tới doanh nghiệp thực sự là “cánh tay nối dài” trong hoạt động đào tạo của cơ sở đào tạo, nhằm sử dụng có hiệu quả trang thiết bị và công nghệ của doanh nghiệp phục vụ cho công tác đào tạo, hình thành năng lực nghề nghiệp cho người học trong quá trình đào tạo và thực tập tại doanh nghiệp.

Thứ ba, cần nhanh chóng tiếp cận với phương thức học mới theo mô hình đại học thông minh 4.0: Mô hình đại học 4.0 là mô hình kết hợp 3 yếu tố đó là Dạy học 4.0 - Nghiên cứu 4.0 - Quản lý 4.0. Do ứng dụng công nghệ thông tin để nâng cao hiệu quả việc đào tạo, nên mô hình đại học 4.0 giúp hoạt động dạy và học diễn ra mọi lúc và mọi nơi, giúp người học có thể cá nhân hóa, hoàn toàn quyết định việc học tập theo nhu cầu của bản thân. Theo mô hình 4.0, nhà trường sẽ phải đổi mới mô hình giáo dục, chuyển đổi mạnh mẽ sang mô hình chỉ đào tạo “những gì thị trường cần” và hướng tới chỉ đào tạo “những gì thị trường sẽ cần”.

Thứ tư, các cơ sở đào tạo cần phải đầu tư cho cơ sở vật chất: Để có thể đào tạo được nguồn nhân lực có chất lượng cao đáp ứng nhu cầu của nền CMCN 4.0 thì cơ sở vật chất cũng phải được đầu tư xứng đáng.

Thứ năm, cần phải thiết kế chương trình phù hợp, giảng dạy những kiến thức tích hợp, kết hợp rèn luyện các kỹ năng mềm cho sinh viên: để thay đổi kịp với xu thế và yêu cầu của thời kỳ CMCN 4.0, các cơ sở đào tạo cần phải chú trọng đổi mới mô hình và chương trình đào tạo. Theo đó, chương trình đào tạo mà ở đó các modul chương trình phải tích hợp cả kiến thức và kỹ năng. Kỹ năng ở đây bao gồm kỹ tư duy giải quyết vấn đề và tư duy thực hành.

Thứ sáu, đổi mới phương pháp đào tạo: Phải không ngừng nâng cao chất lượng và hiệu quả đào tạo thông qua đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông trong đào tạo. Đào tạo trực tuyến và đào tạo kết hợp (blended learning - kết hợp đào tạo trực tuyến với đào tạo truyền thống) cần được triển khai rộng rãi đối với các môn học.

Thứ bảy, cần đẩy mạnh kênh truyền thông để sinh viên, nghiên cứu sinh chủ động nắm bắt cơ hội, lựa chọn chương trình học phù hợp vị trí đào tạo: Các cơ sở đào tạo cần đẩy mạnh kênh truyền thông để sinh viên, nghiên cứu sinh chủ động nắm bắt cơ hội, lựa chọn chương trình học phù hợp vị trí đào tạo, nghiên cứu khoa học hoặc theo công việc tại các cơ quan, doanh nghiệp, tổ chức kinh tế.

Thứ tám, nâng cao năng lực của đội ngũ giảng viên, cán bộ quản lý: Để đáp ứng yêu cầu đào tạo trong môi trường mới, đội ngũ giảng viên phải có những năng lực mới, năng lực sáng tạo và do đó đòi hỏi phải có những phẩm chất mới trên cơ sở chuẩn hóa, thông qua các hoạt động đào tạo, tự đào tạo và bồi dưỡng kiến thức chuyên môn, kỹ năng nghề, kỹ năng sư phạm, kỹ năng ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học và những kỹ năng mềm cần thiết khác.

Thứ chín, đẩy mạnh hợp tác quốc tế về giáo dục - đào tạo, tạo môi trường và điều kiện thuận lợi để thu hút các nhà giáo, nhà khoa học có tài năng và kinh nghiệm của nước ngoài, người Việt Nam ở nước ngoài tham gia quá trình đào tạo và nghiên cứu khoa học, công nghệ (Nguyễn Đình Bắc, 2018).

3. Kết luận

CMCN 4.0 đang tác động mạnh mẽ đến đời sống kinh tế và có sức lan tỏa nhanh chóng đến nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam. Đây là thách thức vô cùng to lớn đối với nguồn nhân lực tại Việt Nam nói chung và nhân lực ngành kế toán – kiểm toán nói riêng. Chính vì vậy, nguồn nhân lực ngành kế toán – kiểm toán cần không ngừng nâng cao chất lượng nhằm đáp ứng được nhu cầu ngày càng cao của thị trường lao động. Để làm được điều đó, các giải pháp từ phía các cơ sở đào tạo kế toán – kiểm toán là quan trọng nhất. Một số giải pháp đã được đề xuất bao gồm: đổi mới chương trình đào tạo, kết hợp với doanh nghiệp, tiếp cận phương thức học mới, đầu tư cơ sở vật chất, thiết kế chương trình phù hợp, đổi mới phương thức đào tạo, đẩy mạnh kênh truyền thông, nâng cao năng lực của đội ngũ giảng viên, và đẩy mạnh hợp tác quốc tế.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Đình Bắc (2018), *Phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao ở nước ta trước tác động của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư*, <http://www.tapchiconsan.org.vn/Home/Nghiencuu-Traodoi/2018/50924/Phat-trien-nguon-nhan-luc-chat-luong-cao-o-nuoc-tatruoc.aspx>.
2. Nguyễn Thị Nga (2018), *Cuộc cách mạng 4.0 và tính cấp thiết phải thay đổi hoàn thiện mô hình kinh doanh trong các doanh nghiệp Việt Nam*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học Quốc gia, 2018, 3-11.
3. Nguyễn Hồng Minh (2017), *Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 và những vấn đề đặt ra đối với hệ thống giáo dục nghề nghiệp*, Tạp chí Lao động và Xã hội, 2, 10.
4. Hội thảo “*Cách mạng công nghệ 4.0 – Thời cơ và thách thức đối với kế toán kiểm toán*”, ACCA, 06/07/2018